

Hvernig getum við bætt menntun barna okkar?

Í kjölfar Hvítbókar
um umbætur í menntun

Áherslur í átt að sama marki

Útgefandi:

Mennta- og menningarmálaráðuneyti
Sölvhólgötu 4 · 150 Reykjavík

Sími: 545 9500

Netfang: postur@mrn.is

Veffang: menntamalaraduneyti.is

Umbrot og textavinnsla:

Mennta- og menningarmálaráðuneyti og Árnasynir

Hönnun: Árnasynir

@ 2016 Mennta- og menningarmálaráðuneyti

ISBN 978-9935-436-54-2

Hvítbók um umbætur í menntun

Í júní 2014 gaf mennta- og menningarmálaráðherra út Hvítbók um umbætur í menntun þar sem tilgreind voru meginmarkmið um umbætur í menntun á Íslandi til ársins 2018. Í kjölfarið voru skipaðir þrír verkefnishópar og skiluðu þeir drögum að aðgerðaráætlun vorið 2015.

Verkefnishóparnir störfuðu út frá eftirfarandi markmiðum:

Læsi

90% grunnskólanema í stað 79% nái lágmarksviðmiðum í lestri.

Námstími

60% nemenda í stað 44% ljúki námi úr framhaldsskóla á tilsettum tíma.

Starfsmenntun

Efla formlegt samráð ráðuneytis og aðila vinnumarkaðarins um starfsmenntun.

Framtíðarsýnin er að ungt fólk á Íslandi hafi sömu möguleika til þess að lifa og starfa í sібreytilegum heimi og jafnaldrar í löndum sem við viljum bera okkur saman við. Til að svo megi verða þarf að veita nemendum á Íslandi tækifæri til menntunar í menntakerfi sem stenst samanburð við það sem best gerist erlendis.

Traust og góð menntun sem leggur grunn að öfluggu atvinnulífi og velsæld

Þeir sem hafa náð góðum tókum á læsi:

- Eru mun líklegri til að njóta góðrar heilsu, vera með atvinnu og vera virkir þátttakendur í samfélaginu.
- Eiga auðveldara með að standast námskröfur og hverfa síður úr námi.

Nemendur ljúka frekar námi úr framhaldsskóla á tilsettum tíma ef:

- Þeir geta lesið sér til gagns við upphaf náms í framhaldsskóla.
- Markvisst er haldið utan um þá nemendur sem eru í brotthvarfshættu.
- Þeir eru studdir til að velja námsbrautir sem henta framtíðarsýn þeirra um frekara nám og störf.

Fleiri nemendur útskrifast úr starfsnámi ef:

- Þess er gætt að námið höfði jafnt til yngri sem eldri nemenda, stúlkna sem drengja.
- Tengsl atvinnulífs og skóla, hvað snertir ábyrgð, samstarf og framkvæmd, eru þannig að nemandi sem skráir sig í starfsnám geti:
 - Gengið að því vísu að hann geti lokið öllum þáttum námsins, þar með talið starfsþjálfun.
 - Auðveldlega greint framtíðarmöguleika sína til áframhaldandi náms og starfa.

Vinnulag 2014–15

Eftirfylgni með áherslum Hvítbókar:

- Þrjú verkefnishópar, skipaðir sérfræðingum úr skólakerfinu og atvinnulífinu ásamt verkefnisstjóra, unnu drög að aðgerðaráætlun veturinn 2014–15. Allir hóparnir höfðu mikið samráð við hagsmunaaðila.
- Fulltrúar frá Alþýðusambandi Íslands, Kennarasambandi Íslands, Samtökum iðnaðarins, Samtökum atvinnulífsins, Skólameistarafélagi Íslands og Menntavísindasviði Háskóla Íslands fóru yfir aðgerðardrögin og gáfu umsagnir.
- Áætlun mennta- og menningarmálaráðuneytis um næstu skref voru kynnt ráðgjafahópi ráðherra í maí 2015. Í hópnum sitja formaður Alþýðusambands Íslands, formaður Bandalags háskólamanna, formaður Bandalags starfsmanna ríkis og bæja, formaður Sambands íslenskra sveitarfélaga, formaður Samtaka iðnaðarins, formaður Kennarasambands Íslands, framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins, rektor Háskóla Íslands og rektor Háskólans í Reykjavík

Hlustað eftir rödd nemenda, skóla og atvinnulífs

Fyrri hluta ársins 2014 hélt mennta- og menningarmálaráðherra 32 borgarafundi um allt land. Þangað mættu um 1500 manns sem tóku þátt í liflegum og fræðandi umræðum um viðfangsefni Hvítbókarinnar. Verkefnishóparnir þrjú áttu fjölmarga fundi með hagsmunaaðilum.

a.m.k.

150

manns komu að
vinnu um læsi

a.m.k.

100

manns komu að
vinnu um starfsmenntun

a.m.k.

75

manns komu að
vinnu um námstíma

Læsi

Aðgerðir mennta- og menningarmálaráðuneytis

Þjóðarsáttmáli um læsi – ákvörðun um árangur í læsi

Haustið 2015 var undirritaður sáttmáli milli allra sveitarfélaga landsins, ráðherra og Heimilis og skóla, landssamtaka foreldra. Í honum er annars vegar kveðið á um framlags ríkis í formi leiðsagnar og stuðnings og hins vegar skýrrar markmiðasetningar sveitarfélaga um árangur í læsi með ákvörðun um eftirfylgni.

Þáttur ríkis á að efla ráðgjöf, stuðning og starfsþróun

Menntamálastofnun hefur ráðið læsisráðgjafateymi sem er ætlað að styðja skóla og sveitarfélög um land allt. Teymið fær þjálfun og leiðsögn frá erlendum og innlendum fræðimönnum og mun halda námskeið og leiðbeina skólastjórnendum, kennurum og öðru leik- og grunnskólafólki. Leiðsögn þeirra tengist meðal annars því að kenna við notkun skimunarprófa og meðferð gagna er tengjast þeim. Teymið mun einnig halda úti heimasíðu með upplýsingum og tillögum.

Leggja áherslu á læsi

Menntamálastofnun hefur verið falið að gera tillögu um útfærslu og framkvæmd skimunarprófa fyrir læsi í grunnskóla og breytingar á inntaki samræmdra prófa á yngsta stigi, miðstigi og unglingastigi þannig að þau

fylgi betur áherslum aðalnámskrár grunnskóla. Jafnframt hefur Menntamálastofnun verið falið að athuga forsendur þess að leggja mat á hæfni sem liggur til grundvallar lestrarnámi fimm ára nemenda og gera tillögur til ráðuneytisins.

Samstarf við foreldra og aukinn áhugi á læsi

Heimili og skóli, landssamtök foreldra, vinna tillögur um aðkomu þeirra að því að virkja foreldra í lestrarnámi barna sinna, m.a. með sérstökum foreldrasáttmála um læsi. Ráðuneytið styrkir þá vinnu.

Upplýsingar um þjóðarsáttmála í læsi má finna hér:

<http://www.menntamalaraduneyti.is/gottadlesa/>

Verkefnishópur Hvítbókar um læsi gerði tillögur um eftirfarandi áherslur:

Ákvörðun

Taka ákvörðun um árangur í læsi. Sveitarfélög setji sér markmið um 90% læsi og fylgi því markvisst eftir. Tillögur um sjö aðgerðir sem tengjast ákvörðun um árangur í læsi og mati á viðmiðum. Viðbragðsáætlun um samstarf og skilning á mikilvægi læsis og þeirri vinnu sem þarf að framkvæma með tvítyngdum foreldrum og nemendum.

Læsi

Leggja áherslu á læsi á öllum skólastigum. Öllum börnum verði veitt aukin tækifæri til að ná árangri í læsi. Tillögur um þrjár aðgerðir sem tengjast snemmtækri íhlutun, aðgerðir sem skila árangri samkvæmt rannsóknnum og mati og að allir kennarar skilgreini sig sem lestrarkennara.

Stuðningur

Efla ráðgjöf, stuðning og starfsþjálfun kennara. Stuðningur verði veittur til að ná markmiðum um læsi í hverju sveitarfélagi. Tillögur um sex aðgerðir sem tengjast ráðgjöf, vefsíðu, skimun til að meta árangur í læsi, kennaranámi, stuðningi, starfsþjálfun og leiðtogahtutverki stjórnenda.

Samstarf

Efla samstarf við foreldra og auka áhuga á læsi. Foreldrar taki virkan þátt í lestrarþjálfun barna sinna. Tillögur um fjórar aðgerðir sem tengjast því að foreldrar lesi fyrir börnin sín og hlusti af athygli á þau lesa, framboð á áhugaverðu lesefni og áhuga á lestri, fjölmiðlum og kynningum á lesefni.

Það er gott að lesa

Það var einn góðan vetrardag
við gleymdum stund og stað
gagntekin af nýrri veröld
sem máluð var á blað.
Við vorum stödd á skrítnum stað
á furðulegri strönd
hvar fiskar höfðu bláar fætur
og í fangi blómavönd.

Það er gott að lesa,
það er gott að lesa,
það er gott að lesa
fyrir barn eins og þig.

Bókin stækkar veröld þína
og auðgar unga sál
í heimi hugans eflist vitund
um okkar móðurmál.
Hugmyndir og lykklar sem þar
opna nýjar dyr
þá hugaraflið brunar áfram
með í seglum ljúfan byr.

Það er gott að lesa,
það er gott að lesa,
það er gott að lesa
fyrir barn eins og þig.

*Þessi texti var saminn í tengslum við þjóðarsáttmála um lesi. Lag og texti Bubbi Morthens.
Myndband með flutningi lagsins: <https://www.youtube.com/watch?v=UMqi4FRTE4Y>*

Námstími

Aðgerðir mennta- og menningarmálaráðuneytis

Draga úr brotthvarfi nemenda úr námi

Ráðuneytið hefur ákveðið að setja af stað áttak til þriggja ára.

Átakið felur í sér að:

- Menntamálastofnun hefur verið falið að sjá til þess að frá 2015 til 2017 verði skimunarpróf lögð fyrir nýnema allra framhaldsskóla til að greina hvers konar áhættuþættir einkenna nemendahóp viðkomandi skóla. Jafnframt er stofnuninni ætlað að birta upplýsingar og gögn sem nýtast skólunum til að velja aðgerðir sem henta mismunandi áhættuþáttum. Á tímabilinu mun skólum gefast kostur á styrkjum til aðgerða sem taka mið af aðgerðaráætlun og skimunarniðurstöðum.
- Menntamálastofnun verður falið að athuga hvort og þá hvernig hægt er að nýta skimunarpróf á grunnskólastigi.

Skipulag stúdentsnámsbrauta miðist við þriggja ára námstíma að jafnaði

Ráðuneytið leggur áherslu á að nemendum bjóðist þriggja ára námsbrautir til stúdentsprófs. Haustið 2015 buðu 27 af 30 framhaldsskólum þriggja ára stúdentsprófsbrautir. Hinir þrír skólarnir stefna á að bjóða þannig námsbrautir frá og með haustinu 2016.

Verkefnishópur Hvítbókar um námstíma gerði tillögur um eftirfarandi áherslur

Sveigjanleiki

Auka sveigjanleika milli skólastiga til að auðvelda flæði milli þeirra og skapa hvetjandi námsumhverfi. Tillögur um þrjár aðgerðir sem tengjast samræmdum prófum, námi á tveimur skólastigum samtímis og endurtekningu námsefnis.

Brotthvarf

Draga úr brotthvarfi nemenda frá námi. Tillögur um fimm aðgerðir sem tengjast greiningu nemenda í brotthvarfshættu, skipulagðri vinnu með nemendur í brotthvarfshættu, sérstökum stuðningi, eftirfylgni og velferðarþjónustu.

Skuldbinding

Auka skuldbindingu í skólastarfinu en þó fyrst og fremst nemenda. Tillögur um fimm aðgerðir sem tengjast umsjón með nemendum, kennsluháttum og námsmati, félagslífi nemenda, forráðamönnum og rafrænum námsgögnum.

Ráðgjöf

Auka ráðgjöf og upplýsingaflæði um námsframboð og þjónustu fyrir nemendur, forráðamenn og almenning. Tillögur um fjórar aðgerðir sem tengjast náms- og starfsráðgjöf, upplýsingagátt, námi við hæfi og fjarnámi.

Starfsmenntun

Aðgerðir mennta- og menningarmálaráðuneytis

Koma á markvissu og skilvirku starfsnámi sem höfðar jafnt til yngri sem eldri nemenda. Efla vinnustaðanám og skapa aðstöðu fyrir nemendur til að ljúka námi sínu.

Ráðuneytið beitir sér fyrir því að unnið verði að endurskoðun alls starfsnáms með það að markmiði að:

- Formgera tengsl atvinnulífs og skóla um ábyrgð, samstarf og framkvæmd.
- Endurskoða starfsnámsbrautarlýsingar með tilliti til innihalds og framkvæmdar, t.d. víxlverkunar og styttingar.
- Innleiða ferilbækur í allt starfsnám.

Byggja upp fagháskólastig til framtíðar

Ráðuneytið undirbýr athugun á þeim möguleika að stofna fagháskólastig.

Koma á skilvirkri stjórnsýslu starfsmenntamála

Endurskoðað verður hlutverk, verklag og virkni starfsgreinaráða.

Fjölga nemendum sem velja starfsnám sem fyrsta kost

Einn liður í því að fjölga þessum nemendum er að auka upplýsingar um námsleiðir og námsmöguleika. Menntamálastofnun hefur þegar verið falið að útbúa gagnagrunn þannig að auðveldara verði að nálgast upplýsingar um námstækifæri.

Verkefnishópur Hvítbókar um starfsmenntun gerði tillögur um eftirfarandi áherslur

Skilvirkni

Koma á markvissu og skilvirku starfsnámi sem höfðar jafnt til yngri sem eldri nemenda. Tillögur um níu aðgerðir sem tengjast ábyrgð gagnvart nemendum í starfsnámi, breiðu grunnnámi, inn- og útgönguleiðum, ferilbókum, víxlverkun, íslenskum hæfniramma, hæfnikröfum, aðgangsstýringum og menntaklösum.

Fagháskólastig

Byggja upp fagháskólastig til framtíðar. Tillögur um tvær aðgerðir sem tengjast greiningu á núverandi námsleiðum og að skipa nefnd til að skilgreina fagháskólastigið.

Fleiri nemendur

Fjölga nemendum sem velja starfsnám á framhaldsskólastigi og ljúka því. Tillögur um fimm aðgerðir sem tengjast uppbyggingu stuðningsnets nemenda, að auka kynningu á starfsnámi og að efla hlutverk náms- og starfsráðgjafa.

Vinnustaðanám

Efla vinnustaðanám og skapa aðstöðu fyrir alla nemendur til að ljúka námi. Tillögur um sex aðgerðir sem tengjast opnum vinnustaðasamningum, ferilbókum, þjálfun leiðbeinenda á vinnustöðum, vinnustaðanámssjóði, vinnustaðaleið og tengiliðum milli skóla og vinnustaða.

Skilvirk stjórnsýsla

Koma á skilvirkri stjórnsýslu starfsmenntamála. Tillögur um tíu aðgerðir sem tengjast ráðuneytinu, starfsgreinaráðum, nemaleyfisnefndum, sveinsprófsnefndum, miðlægri upplýsingaveitu, reglulegum úttektum og gæðakerfi, hlutverki þjónustuaðila auk þess að koma á stefnumótandi nefnd.

Alþjóðlegar kannanir sýna að Íslendingar búa við gott menntakerfi þar sem helsti styrkur er jafn námsárangur milli skóla, vellíðan nemenda og sveigjanlegt skólakerfi með lítilli miðstýringu.

En við getum gert betur

Á næstu fjórum árum, 2015–2019, verður gert margþætt áttak sem skilar okkur enn betra menntakerfi til framtíðar.

„Menntun hvers manns verður að metast eftir því hve hæfur hann er til að lifa og starfa í mannlegu félagi, lifa og starfa þannig að líf hans verði með hverjum degi meira virði fyrir sjálfan hann og aðra.“

Guðmundur Finnbogason, 1903

Kynntu þér málið á vef verkefnisins:
menntamalaraduneyti.is/menntamal/hvitbok/

